

VĀRDU KRĀJUMA PAPLAŠINĀŠANA 5-6 GADUS VECIEM BĒRNIEM PĒC SKAŅU S-Z; Š-Ž IZRUNAS TRAUCĒJUMU NOVĒRŠANAS

Extending the Vocabulary to 5-6-Year-Old Children after Correcting Sounds S-Z; Sh-Tick Phonetic Disorders

Evita Michule

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Marite Rozenfelde

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Regina Ogrina

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Abstract. *Children nowadays have insufficient vocabulary, difficulties in expressing their opinion and expressing themselves, difficulties in asking questions and answering them. Therefore, it can be concluded that it is important to improve child's speech and vocabulary, which includes all of the aforementioned elements. Even after eliminating the pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh, it is necessary to develop the active and passive vocabulary, to ensure that as many words as possible are in the active vocabulary. It is important to improve the grammatical structure of the language, so that children can form longer simple extended sentences instead of sentences consisting of 2-3 words. It is necessary to work on improving the conversational language, so that children, when answering questions, can substantiate their thoughts, attitudes, are able to perceive the essence of the content, preserve it and express themselves in the end. The paper provides information about a set of speech therapy games, developed and approbated by E. Michule, for the enrichment of the vocabulary of 5-6 year old children after the elimination of pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh, as well as the results obtained in the approbation.*

Keywords: *vocabulary development, 5-6 years old children, set of speech therapy.*

Ievads

Introduction

Bērns tā ir mūsu vērtība, bērniņa cilvēka dzīvi pavada visā viņa mūža garumā, jo bērniņas atmiņas ir patības izpratnes avots. Bērniņas atmiņām ir svarīga nozīme cilvēka dzīvē, savā ziņā tā veido viņa vērtību orientāciju, sava Es apzināšanos (Dzintare, 2000).

Pirmsskolas izglītības mācību satura programmā valodas apguvei ir svarīga nozīme tādēļ, ka tā sekmē bērnu izpratnes veidošanu par valodu kā domāšanu, savstarpējās sazināšanās un radošās pašizpausmes līdzekli (Miltiņa, 2017).

Pirmsskolas vecuma bērniem ir svarīgi attīstīt prasmi saklausīt un to izprast, diferencēt valodas skaņas, pareizi tās izrunāt, paplašināt vārdu krājumu, attīstīt stāstītprasmi. Īpaša nozīme valodas apgūvē ir agrīnai palīdzībai un ģimenes iesaistei, jo turpmākā bērna nākotne ir atkarīga no pamata, kas tiek ielikts bērna agrīnās attīstības laikā, tas ir, ģimenē, jo te bērns sāk runāt un notiek valodas apguve (Tūbele, 2019).

Valodas apguves norise ir ļoti svarīga, jo ir bērni, kam attīstības īpatnību, sociālo faktoru dēļ ir runas nepilnības un tās var palīdzēt novērst tikai logopēds (Miltiņa, 2017). Skaņu izrunas nepilnības veicina bērna izziņas darbības aizkavēšanos, emocionālo jūtīgumu, bieži vien bērniem ir kritiska attieksme pret savu runas nepilnību, kas bērnā var radīt vēlmi izvairīties no runāšanas ar vienaudžiem, veidot pozitīvu saskarsmi, bērns var arī noslēgties sevī, pat ir iespējamas bailes izteikties, līdz ar ko bērns var neiesaistīties rotaļnodarbībās (Miltiņa, 2017).

Mūsdienu bērniem ir neietiekams vārdu krājums, vērojamas grūtības izteikt savu viedokli un izteikties, grūtības uzdot jautājumus un atbildēt uz tiem. Līdz ar to var secināt, ka svarīgi ir pilnveidot bērna runu un vārdu krājumu, kurā ietilpst viss iepriekš minētais (Tauriņa, 2015).

Zinātniskā raksta mērķis: izpētīt un teorētiski pamatot 5-6 gadus vecu bērnu vārdu krājuma paplašināšanas nozīmi, iespējas; izstrādātā un aprobētā spēļu apkopojuma lietderību 5-6 gadus vecu pirmsskolas bērnu vārdu krājuma paplašināšanai pēc skaņu s-z; š-ž izrunas traucējumu novēršanas.

Pētījuma metodoloģija: teorētiska literatūras avotu, izstrādātās un aprobētās logopēdisko spēļu kopas aprobācijas rezultātu izpēte.

5-6 gadus vecs bērns ar valodas un runas traucējumiem pirmsskolā ***5-6 years old child with language and speech disorders in preschool***

Bērns ir viengabalaina personība, kas aktīvi apgūst apkārtējo pasauli: priekšmetu pasauli un cilvēku pasauli (Nikiforovs, 2014). Logopēde S. Tūbele bērna attīstību raksturo kā nepārtrauktu paškustības procesu, kam vispirms ir raksturīga jaunu, iepriekšējos periodos nebijušu kvalitāšu rašanās (Tūbele, 2019). Atsaucoties uz logopēdes G. Tomeles veikto pētījumu no 2011-2017. gadam par bērna valodas attīstības traucējumiem, S. Tūbele uzskata, ka ir pierādīts bērnu skaita ar valodas traucējumiem skaita pieaugums, jo pirmsskolas izglītības iestādēs vidējais 3-7 gadus vecu bērnu skaits, kam ir valodas traucējumi vai nepietiekama tās attīstība, svārstās no 41,01 līdz 48,03%, novērojami arī gadījumi, kad smaguma pakāpe palielinās (Tūbele, 2019). Pirmsskolas vecums ir nozīmīgākais posms bērna attīstībā, tādēļ, ka tā laikā strauji pieaug fiziskās un psihiskās attīstības iespējas, mainās saskarsmes saturs un veids, bērnam rodas jaunas vajadzības, intereses, tādējādi arī jauni stimuli aizvien daudzveidīgākai

darbībai (Miltiņa, 2017). Pirmsskolas bērnam ir izteikta kustību aktivitāte, kas saistīta ar viņa augšanu un koordinācijas spēju pilnveidošanu, šim vecumposmam ir raksturīga rotaļa, jo ar tās palīdzību bērns iepazīst apkārtējo pasauli, izveido savu attieksmi pret redzēto, dzirdēto, izjusto, savstarpējā sadarbībā ar vienaudžiem un pieaugušajiem iegūst praktiskas, dzīvei nepieciešamas prasmes un iemaņas, tādēļ rotaļa ir nozīmīga logopēda darbā (Williams, 2002).

Bērna valoda pirmsskolas vecumposmā ir jaunā kvalitātē, bērna vārdu krājums strauji pieaug no 300 līdz pat 4000 vārdu, bērni vēlas apgūt jaunus vārdus, sarežģītākus, jo tas ir izaicinājums un gandarījums bērnam (Whorall & Cabell, 2016). Tas ļauj attīstīt apkārtējās pasaules iekšējo reprezentāciju, aprakstīt noteikumus, cilvēkus, izjūtas (Mārtinsone & Miltuze, 2015). Bērns intensīvi apgūst gramatiku un jaunus jēdzienus, vairāk tiek attīstīta dialoga runa nekā egocentriskā konteksta runa, bet bērna runā vēl iezīmējās egocentriskas iezīmes līdz ar to ja ir runas traucējumi, tas liedz veidot bērnam veiksmīgu dialogu ar bērnu, jo otrs var nesaprast bērna domu (Vigotskis, 2002).

S. Tūbele, analizējot bērna runu un valodu, apgalvo, ka, ja tajā ir traucējumi, piemēram, skaņu analīzes un sintēzes problēmas, tad ir vērojamas arī kļūdas lasīšanā, rakstu darbos, kas traucē bērnam apgūt mācīto, kā arī lasīt un mācīties rakstīt un šīs problēmas var veicināt uzvedības problēmas, kas traucē mācību procesu. Pedagoģis arī var nepamanīt īsto cēloni, kādēļ bērnam vērojamas uzvedības problēmas (Tūbele, 2013). Zinātniskajos pētījumos par valodu Vācijā un ASV ir vērojamas kopsakarības bērniem ar valodas problēmām pirmsskolas vecumposmā un grūtībām skolas laikā, tieši rakstu darbos, līdz ar to var secināt, jo ātrāk un preventīvāk uzsāks pasākumus pirmsskolā, jo veiksmīgāks būs bērna turpmākais mācību process (Catts & Hogan, 2002).

Bērns, uztverot tēlus, redz tieši to, kas viņam tajā mirklī liekas būtisks, bērni mācās veidot kopsakarības, pazīt lietas un situācijas pēc to būtiskākajām pazīmēm. Spēja uztvert bērnam tiek attīstīta darbojoties arī citiem kognitīvajiem procesiem, uz kā bāzes bērnam veidojas rakstīt un lasīt prasmes motivācija (Grīnvalde & Ikale, 2010).

Uz valodas bāzes veidojas ne tikai domāšana, kas ir visas izziņas darbības pamats, kas simbolizē kultūras realitāti, bet arī valodas struktūra iespaido personas izturēšanos un domāšanas veidu (Tūbele, 2019). Jo bagātāka ir bērna valoda, jo labākas organizatoriskās spējas, informācijas iegaumēšana, komunikācija ar bērniem, preventīvāka un agrāka runas traucējumu noteikšana, jo efektīvāk un veiksmīgāk izdodas to izlabot un sniegt iespējas uz pilnvērtīgu attīstību (Leon, Dias, Martins, & Seabra, 2018).

5-6 gadu vecumā strauji pieaug bērna vārdu krājums, palielinās runā lietoto lietvārdu, darbības vārdu, vietniekvārdu un īpašības vārdu skaits, bērni lieto virsteikumus un palīgteikumus, bieži vien veidojot sarežģītas konstrukcijas, tiek apgūta dzimtās valodas gramatiskā uzbūve (Grīnvalde & Ikale, 2010). Bērns šajā

vecumposmā valodu izmanto ne tikai savu darbību komentēšanai, bet arī pasaules atklāsmē un izpratnes veidošanā par to. Ja 5-6 gadus veciem bērniem ir novērojami runas un valodas traucējumi, tas skar daudzas bērna dzīves jomas, īpaši ja pēc gada būs jāuzsāk skolas gaitas. Grūtības rodas veiksmīgai socializācijai sabiedrībā, tieši valodas un runas jomā, bērns var nepareizi saklausīt vārdus, nesaprast to nozīmi, noslēgties un nemēģināt veidot kontaktu ar vienaudžiem, traucējumi varbūt gan vieglāki, gan smagāki (Skeat, Wake, Eadie, Bretherton, & Reilly, 2012). Tie var saistīties ar mutvārdu runu, gan lasīšanu un rakstīšanu, līdz ar to tas viennozīmīgi negatīvi ietekmē bērna psihisko attīstību, atstājot sekas gan uz darbību, gan uzvedību, savukārt smagi traucējumi spēj iespaidot bērna intelektuālo attīstību, personības veidošanos, tās ir negatīvas rakstura iezīmes, mazvērtības komplekss u.c., var kavēties dzimtās valodas veiksmīga apguve, kā arī nākotnē profesijas izvēlē (Mārtinsone & Miltuze, 2015).

Skaņu s-z; š-ž izrunas traucējumu korekcijai, līdzīgi kā visu citu skaņu izrunas korekcijai ir sekojoši logopēda darba posmi: sagatavošanas posms, tiek sagatavots artikulācijas aparāts pareizas skaņu izrunas veidošanai, paralēli darbojoties ar pirkstu sīko motoriku, kā arī pilnveidojot dzirdes un uztveres uzmanību; pareiza skaņas izrunas mācīšana; skaņu izrunas nostiprināšana, kur pakāpeniski bērns ar šīm skaņām izmanto zilbes, vārdus, vārdu savienojumus, teikumus un tekstus; skaņu diferencēšanas posms. Paralēli logopēdam jāstrādā ar roku sīkas motorikas attīstību un jāveic bērna mēles vingrinājumus, lai skaņu izrunai būtu pareizs mēles novietojums. Sīkā motorika ir savstarpēji saistīta ar valodas attīstību, jo galvas smadzenes ir ļoti tuvu runas valodas zonai (Cherkasova, 2013). Roku un pirkstu vingrinājumi var būt dažādi ar dabas materiāliem utt., tie palīdz attīstīt roku sīko muskulatūru, līdz ar to veicinot bērna garīgo attīstību un stimulējot runas centra darbību (Šternfelde, 2017).

Pēc skaņu s-z, š-ž izrunas traucējumu novēršanas jāpapildina aktīvo un pasīvo vārdu krājums, jāpanāk, lai pēc iespējas vairāk vārdu būtu aktīvajā vārdu krājumā. Darbības vārdu krājumu svarīgi papildināt ar priedēkļu palīdzību ie-, uz-, aiz-, pa-, sa-, no-, at- utt., kā arī jāpaplašina īpašības vārdu lietojumu, lai būtu plašākas iespējas dažādu īpašības vārdu pielietojumam. Svarīgi pilnveidot valodas gramatisko struktūru, lai bērni veidotu garākus vienkāršus paplašinātus teikumus, nevis tie sastāvētu no 2-3 vārdiem. Jāstrādā pie sarunvalodas pilnveidošana, lai bērni, atbildot uz jautājumiem, spētu pamatot savas domu, attieksmi, spēj uztvert satura būtību, saglabāt to un beigās izteikties. Jāmāca nepārtraukt sarunu biedru, bet ieklausīties un uzklaut to, jāamāca veidot stāstījumu, lai bērns spētu pastāstīt gan par dzirdēto, gan redzēto, svarīgi kādā secībā, kādā apjomā (Liepiņa, 2003).

Spēļu apkopojums vārdu krājuma paplašināšanai pēc skaņu s-z; š-ž izrunas traucējumu novēršanas

Set of games for vocabulary development after the elimination of pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh

Pirmsskolas bērna vecumposmam ir raksturīga rotaļa, jo ar tās palīdzību bērns iepazīst apkārtējo pasauli, izveido savu attieksmi pret redzēto, dzirdēto, izjusto, savstarpējā sadarbībā ar vienaudžiem un pieaugušajiem iegūst praktiskas dzīvei nepieciešamas prasmes un iemaņas, tādēļ rotaļa arī ietekmē un caurvij logopēda darbu, jo darbojoties ar artikulācijas aparātu, pirkstu sīko motoriku, dažādiem skaņu izrunas traucējumiem u.c. logopēds savā darbībā izmanto rotaļas elementus, pilnveidojot bērna izrunu, attīstot pirkstu sīko motoriku, veicinot pozitīvu socializāciju sabiedrībā (Williams, 2002). Pamatojoties uz šo un līdzīgiem apgalvojumiem E. Mičule izstrādā un aprobē logopēdisko spēļu kopu vārdu krājuma paplašināšanai pēc skaņu s-z; š-ž izrunas traucējumu novēršanas.

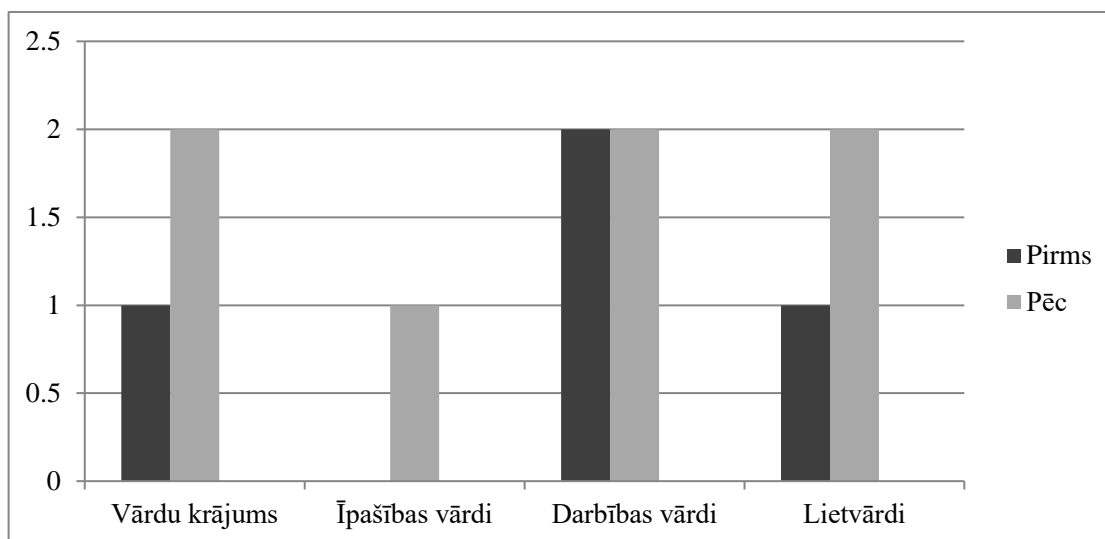
Izveidotā logopēdisko spēļu kopas mērķis – paplašināt vārdu krājumu pēc skaņas s-z; š-ž izrunas traucējumu novēršanas. Logopēdisko spēļu kopu iespējams pielietot gan frontālajās, gan individuālajās nodarbībās. Logopēdiskajā spēļu kopā iekļautas 8 spēles: „Skaņu Riču Raču,” „Domino,” „Saliec mani,” „Atgriez mani,” „Iegriez lielo krāsu ratu,” „Žako piedzīvojumi,” „Lielais burtu režģis” un „Atrodi otru.” Katrai logopēdiskajai spēlei ir savs mērķis un sagatavots spēles apraksts. Logopēdisko spēļu materiāls ir sistemātiski plānots un veidots tā, lai katra spēle nostiprinātu un papildinātu iepriekš apgūto un nākošais posms ir veidots kā turpinājums iepriekšējai spēlei, līdz ar to metodisko materiālu ieteicams realizēt piedāvātajā variantā. Vienas nodarbības ilgums 15-20 min, nodarbības plānotas 1 reizi nedēļā. Ja kāda nodarbība netiek pabeigta, tad tā tiek turpināta nākošajā nodarbībā.

Lai pārbaudītu E. Mičules izstrādātās logopēdisko spēļu kopas „Vārdu krājuma paplašināšana 5-6 gadus veciem bērniem pēc skaņu s-z; š-ž izrunas traucējumu novēršanas” pielietojuma efektivitāti, tika veikts pētījums pirmsskolas izglītības iestādē, laika posmā no 2019. gada oktobra līdz 2020. gada maijam. Pētījumā tika iekļauti pieci 5-6 gadus veci bērni, kuriem bija novērsti skaņu s-z; š-ž izrunas traucējumi. Vārdu krājuma pārbaudei autore izmantoja logopēdes A. Baumanes grāmatas „Izrunā pareizi!” „Vingrinājumi un diktāti pareizas runas un rakstības veidošanai” attēlus un kartītes.

Tika izveidota bērnu valodas krājuma pārbaudes kritēriju tabula. Bērniem tika piedāvāti 10 lietvārdi, 10 īpašības vārdus un 10 darbības vārdi. Kritēriji vārdu krājuma izvērtējumam: zems līmenis (1 balle) – 1-4 vārdi, ikdienas (2 balles) 5-7 vārdi, plašāks (3 balles) 8-10 vārdi. Pārbaudot bērna vārdu krājumu pirms aprobācijas uzsākšanas, tika secināts, ka tas ir nepietiekošs un tāpēc ir jāstrādā pie tā pilnveidošanas, lai, uzsākot skolas gaitas, bērns spētu izteikties, veidot

vienkāršus stāstījumus, atbildēt uz jautājumiem, spētu izlasīt tekstu un saprast to. Lai bērns spētu pastāstīt par sevi, savu ģimeni, apkārtni utt.

Izveidotā materiāla pielietojuma efektivitāte apstiprinājās, jo strādājot ar šo materiālu, 3 bērniem uzlabojās vārdu krājums no zema uz ikdienas vārdu krājumu, bet 2 bērniem vārdu krājums uzlabojās daļēji, jo ir nepieciešams ilgāks laiks, lai būtu līdzīgi rezultāti kā iepriekšējiem trijiem bērniem. Biežāk bērna runā bija vērojami īpašības, darbības un lietvārdi. Tika veikta katra bērna vārdu krājuma analīze pirms un pēc metodiskā materiāla pielietošanas, kopumā uzrādīta visu piecu pētījumā iekļauto bērnu vārdu krājuma paplašināšanās pozitīva dinamika. Piemēram, pētījuma rezultātu atspoguļojums 1. attēlā parāda, ka Bērna Nr.1 vārdu krājums palielinājies no zema uz ikdienas līmeni: parādījies īpašības vārdu un lietvārdu skaits.

1.attēls. Bērna Nr. 1. vārdu krājums pirms un pēc logopēdisko spēļu aprobācijas
Figure. 1 Child No. 1. Vocabulary before and after approbation of speech therapy games

Pirmsskolas izglītības procesā logopēda darbā svarīgi veidot rotaļveida, aktīvas nodarbības, kā paredz vecumposma pazīmes, interesantas, ar izaicinājuma elementiem, kas ieinteresētu bērnu. Var izmantot dažādus sērijveida attēlus, pašizgatavotas spēles, var lasīt kopā, meklēt attēlus, likt kopā attēlus, vienlaikus sarunājoties ar bērnu, lasīt stāstus, pasakas pēc tam tās noteikti pārrunāt, uzdot jautājumus, ļaut bērnam padomāt un atbildēt, u.c.

Secinājumi **Conclusions**

1. Jo šaurāks ir vārdu krājums, jo bērns izjūt lielāku diskomfortu nodarbībās un ikdienas dzīvē, kā arī vecumposms rāda, ka bērnam ir svarīgi socializēties savā vienaudži grupā, netikt izsmietam, jo vienaudžu viedoklis ir ļoti svarīgs.
2. Svarīgi 5-6 gadu vecu bērnu logopēdiskās nodarbības veidot ar rotaļu un spēļu elementiem.
3. Svarīgi logopēdiskajā korekcijas darbā izvēlēties bērna vecumposmam atbilstošas metodes, darbs ir jāplāno secīgi, sistemātiski un ar noteiktu grūtības pakāpi.
4. E. Mičules izveidotais materiāls izstrādāts atbilstoši logopēdu darba vārdu krājuma palielināšanai teorētiskajām atziņām un veiksmīgi pielietojams logopēda darbā.

Summary

The child's language is of a new quality in the preschool age, the child's vocabulary is rapidly growing from 300 to 4000 words; children want to learn new and more complex words, because it is a challenge and satisfaction for a child (Whorall & Cabell, 2016). It allows developing the inner representation of the surrounding world and describing rules, people, and feelings (Mārtinsons & Miltuze, 2015). At the age of 5-6 years, the child's vocabulary grows rapidly, the number of nouns, verbs, pronouns and adjectives used in speech increases; children use proverbs and auxiliary sentences, often create complex constructions and learn the grammatical structure of the mother tongue (Grīnvalde & Ikale, 2010). The richer is the child's language, the better are organizational skills, memorization of information, communication with children, more preventive and earlier detection of speech disorders is possible, the more effective and successful it is to correct speech disorders and provide opportunities for full development (Leon, Dias, Martins, & Seabra, 2018).

The aim of the scientific paper: to study and substantiate theoretically the meaning and possibilities of vocabulary development of 5-6 year old children and the usefulness of the developed and approbated set of games for the vocabulary development of 5-6 year old preschool children after the elimination of pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh. Children nowadays have language disorders, insufficient vocabulary, difficulties in expressing their opinion and expressing themselves, difficulties in asking questions and answering them. Therefore, it can be concluded that it is important to improve child's speech and vocabulary, which includes all of the aforementioned elements (Tauriņa, 2015). After eliminating the pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh, it is necessary to develop the active and passive vocabulary, to ensure that as many words as possible are in the active vocabulary. It is important to develop the vocabulary of verbs with the prefixes ie-, uz-, aiz-, pa-, sa-, no-, at-, etc., as well as to expand the use of adjectives in order to have more possibilities for the use of different adjectives. It is important to improve the grammatical structure of the language,

so that children can form longer simple extended sentences instead of sentences consisting of 2-3 words. It is necessary to work on improving the conversational language, so that children, when answering questions, can substantiate their thoughts, attitudes, are able to perceive the essence of the content, preserve it and express themselves in the end.

The paper provides information about the set of speech therapy games, developed and approbated by E. Michule, for the vocabulary development after elimination of the pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh. The set of speech therapy games can be used in both frontal and individual lessons. The set of speech therapy games includes 8 games: "Ludo of Sounds", "Domino", "Put Me Together", "Return Me", "Cut the Big Colour Wheel", "Jacques' Adventures", "The Big Grid", and "Find the Pair". Each speech therapy game has its own goal and a description of the game has been prepared. The material of speech therapy games is systematically planned and designed so that each game reinforces and complements what has been learned before and the next stage is designed as a continuation of the previous game; therefore it is recommended to implement the methodological material in the offered version. The duration of one lesson is 15-20 minutes; lessons are planned once a week. If a lesson is not completed, it is continued in the next lesson. Research was conducted in a pre-school educational institution in the period from October 2019 to May 2020. Research included five 5-6 year old children, who had eliminated the pronunciation disorders of the sounds s-z and sh-zh. The effectiveness of the developed material was confirmed, because 3 children improved their vocabulary from low to everyday vocabulary, but 2 children improved their vocabulary partially, because it takes longer time to have similar results as the previous three children. Adjectives, verbs and nouns were more common in children's speech.

Literatūra

References

- Catts, H. W., & Hogan, T. P. (2002). *Language Basic of Reading Disabilities and Implications for Early Identification and Remediation*. Retrieved from <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=specedfacpub>
- Cherkasova, I. (2013). *Jeffektivn'y metody o"uchenija o"shheniju detej s o"shhim nedorazvitiem rechi pervogo urovnja*. Jestonija: Narva.
- Dzintare, D. (2000). *Bērns kā vērtība*. Rīga: Izglītības soļi.
- Grīnvalde, L., & Ikale, I. (2010). *Ideju krātuve pirmsskolai, 3*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Leon.C., Dias.N., Martins.G., & Seabra, A.(2018).*Executive functions in preschool children: development and relationships with language and behavior*. Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=3874fbb3-5f0d-4de8-9d3d-5b4435abf5fc%40sessionmgr4007>
- Liepiņa, S. (2003). *Speciālā psiholoģija*. Rīga: RaKa.
- Mārtinsone, K., & Miltuze, A. (2015). *Psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Miltiņa, I. (2017). *Modelēšana logopēdijā*. Rīga: RaKa.
- Nikiforovs, O. (2014). *Pirmsskolas vecuma bērnu intelektuālo spēju diagnostika*. Rīga: RaKa.
- Skeat, J., Wake, M., Eadie, O., Bretherton, L., & Reilly, S. (2012). *Who gets help for pre-school communication problems? Data from a prospective community study*. Retrieved from

- <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=14&sid=3874fbb3-5f0d-4de8-9d3d-5b4435abf5fc%40sessionmgr4007>
- Šternfelde, I. (2017). *Metodiskais materiāls „Sīkās motorikas attīstīšana pirmsskolas vecuma Bērniem.”* Rīga: Pētergailis.
- Tauriņa, A. (2015). *Pirmsskolas vecuma bērna skaņu izrunas un vārdu krājuma noteikšanas un pilnveides paņēmieni.* Retrieved from http://viaa.gov.lv/library/files/original/Berņuvārdnīca_2_RAKA_2016.pdf
- Tūbele, S. (2019). *Valodas traucējumu novērtēšana.* Rīga: RaKa.
- Tūbele, S., Landra, T., Šūmane, I., Laganovska, E., Kušnere, S., & Vīgante, R. (2013). *Metodiskais materiāls pedagogiem darbam ar izglītojamiem ar jauktiem attīstības traucējumiem.* Retrieved from <https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/esfpr/VISC%203.3%20-%20metod%20mater%20pedagogiem%20-%20jaukti%20attistibas%20trauce.pdf>
- Vigotskis, Ļ. (2002). *Domāšana un runa.* Madona: Madonas poligrāfists.
- Williams, L. A. (2002). *Epilogue: Perspectives in the Assessment of childrens speech.* Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=58bc5d7d-61c5-4f6b-b01c-9dff2972aba7%40sdc-v-sessmgr03>
- Whorall, J., & Cabell, S. (2016). *Supporting Children's Oral Language Development in the Preschool Classroom.* Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=10&sid=3874fbb3-5f0d-4de8-9d3d-5b4435abf5fc%40sessionmgr4007>